

TALLINNA ÜLIKOOL

Haridusteaduste instituut

Valeria Liigsoo, Merle Varblane, Hanna- Liisa Ott, Kadri Laanemaa, Kristin Jakobson

**AINELISE JA VAIMSE KULTUURIPÄRANDI SÄILITAMINE JA KASUTAMINE
VINNI VALLA NÄITEL**

Rahvariided (ja DVD-d)

Lõppraport

Juhendajad: Mare Oja

Aare Kruuser

Sulev Lääne

Tallinn 2020

Sisukord

1. Projekti taust ja kirjeldus	3
2. Tegevuste rakendamine	6
3. Projektiga seotud sidusrühmad	9
4. Teaduspõhisus	10
5. Interdistsiplinaarsus	12
6. Projekti ajakava	13
7. Soovitused ja suunad ELU projektiga jätkamisel	14
8. Muu	15
Kasutatud kirjandus	16

1. Projekti taust ja kirjeldus

Taust

Tegemist on Tallinna Ülikooli ja Vinni Vallavalitsuse vahelise jätkuprojektiga. Eelnev projekt, mis viidi läbi 2019. aastal, "Muuseumide lõimimine kogukonna- ja turismikeskustena", kaardistas Vinni valla muuseumimaastiku olukorra, pakkus võimalikud strateegilised valikud ja põhistsenaariumid valla muuseumide edasiseks arendamiseks. Projekti "Ainelise ja vaimse kultuuripärandi säilitamine ja kasutamine Vinni valla näitel" eesmärgiks on anda vallale ideid ja materjale muuseumi esemete eksponeerimiseks ning muuseumipedagoogika läbiviimiseks. Lisaks anda ka ülevaatlik informatsioon Vinni valla ajalooliste esemete taustast.

Probleem

Hetkel on Vinni vallas olukord, kus on palju häid kultuuriloolisi materjale, millega täita muuseumeid, kuid ei ole veel vastavaid ruume, milles oleksid õiged tingimused rahvariide säilitamiseks. Puudub ka muuseumi haldamiseks vajalik haldusdokumentatsioon.

Kuidas säilitada seni kogutud ainelisi ja vaimseid väärtusi - Vinni valla piirkondade rahvariideid? Probleem on, kuidas ja mis meetoditega eksponeerida Vinni valla rahvariideid ilma muuseumiteta. Tarvis on mõelda n-ö kastist välja ja innovaatseliselt. Oluline on luua vahendid, mis võimaldavad rahvariideid, nende tausta ja eripära, tuua inimeste juurde nii klassiruumis, kui ka huvilistele interneti keskkonnas.

Eesmärk

Projekti "Ainelise ja vaimse kultuuripärandi säilitamine ja kasutamine Vinni valla näitel" eesmärk on töötada välja lahendusi muuseumide vara eksponeerimiseks ja erinevatele sihtrühmadele suunatud võimalikke tegevusi, sh muuseumipedagoogika, mida saaks muuseumides läbi viia ja külastajatele pakkuda.

Grupi rahvariided (ja DVD) eesmärk on:

- 1) luua õppematerjalid lasteaedadele, I kooliastmele ja II kooliastmele, mis on kasutatavad ka muuseumipedagoogika läbiviimisel;

- 2) koostada koondmaterjal Viru-Jaagupi kihelkonna ja Simuna kihelkonna rahvarõivaste kirjeldusest ja taustast.

Koostatud materjalide kirjeldus

Õppematerjalid kujutavad endast erinevaid mängu ning ülesandeid vastavalt kooliastmetele. Koostatud õppevahendid lõppevad II kooliastmega, aga on kohandatavad vastavalt vanusele ja arengutasemele. Mänge saab kasutada nii eakohase arenguga lastega kui ka, koos vajalike kohandustega, erivajadusega lastega. Lisaks on õppematerjalid kõikides kooliastmetes väga kergesti kohandatavad, kas vanemale või nooremale vanuseastmele. Näiteks saab II kooliastme sõnarägastikku kergelt kohandada lihtsamaks ning kasutada I kooliastmega.

Õpieesmärgid:

- Õpilane väärtustab rahvakultuuri;
- oskab pildi järgi nimetada meeste ja naiste rahvariite osi;
- tunneb riietega seotud mõisteid (tanu, põll, pastlad jne);
- teab, kus ja kuidas kantakse rahvariideid ka tänapäeval.

Lasteaed

Lasteaiale mõeldud materjale saab kasutada näiteks pärimusnädala teemas või Eesti Vabariigi sünnipäeva nädalal. Töös on esitatud nii Simuna kui Viru-Jaagupi rahvariideid tutvustav jutt lastele. Töölehel saavad lapsed joonistada rahvariite osi ning ühendada sõnad vastavate piltidega. Materjali lõpus on välja toodud ideid, mida õpetaja saaks rahvariite tutvustamisel rakendada.

I kooliaste

I kooliastmes (1.-3.klass) saab materjale kasutada eesti keele, inimeseõpetuse ja muusika tundide raames. Õppematerjal on jaotatud kaheks 45-minutiliseks tunniks. Välja on toodud videod tantsupeost ja Viru-Jaagupi rahvarõivastest, mida õpilastele näidata. Õpilased saavad lahendada sõna ja pildi ühendamise ülesandeid, joonistusülesandeid ning puslet.

II kooliaste

II kooliastmes (4.-6.klass) sobiks materjale kasutada ajaloo tundide raames, aga ka kirjanduse, muusika ja inimeseõpetuse tundides. Töös on välja toodud viide ka projekti raames valminud

koondmaterjalile, mida õpetaja saab kasutada teema laiendamiseks. Õpilased saavad lahendada sõnarägistiku ja ristsõna ülesandeid. Lisaks on loodud ka infootsingu ülesanne, kus õpilased peavad ise rahvariide kohta infot otsima.

Koondmaterjal

Koondmaterjal Viru-Jaagupi kihelkonna ja Simuna kihelkonna rahvarõivaste kirjeldusest ja taustast on koostatud nii läbi iseseisvate uuringute, kui ka kasutades teiste uurijate töid.

Teabematerjali esimene osa sisaldab peatükke ja näiteid Virumaa naiste ja meeste rahvarõivastest üldiselt. Meeste osa on illustreeritud fotodega ERMi kogudest, kus on püütud leida just Viru-Jaagupi kihelkonna näiteid. Eraldi näidistena Eesti naise rahvarõivastest on toodud Viru-Jaagupi ja Simuna kihelkonnaga seotud kunstniku von Neffi (1804-1877) maalid, kuna 19.sajandil tegutsenud kunstnik maalis ilmselt just selle piirkonna talunaisi rahvarõivastes.

Töö teine osa keskendub Viru-Jaagupi naise rahvarõivastele üksikesemete kaupa (särk, käised, seelikud, vööd, peakatted, jalatsid jm). Kõigile fotodele on lisatud viited ja esemete kirjeldused. Peatüki lõpus on näited Viru-Jaagupi rahvarõivaste kasutamisest fotodel 1970-tel, 80-tel, 90-tel ja 2000. aastal. Fotod on pärit Vinni Vallamuuseumi kogudest.

Kolmas peatükk on pühendatud Simuna kihelkonnale, mille sissejuhatuses antakse ülevaade ajaloolisest haldusjaotusest ja endise Simuna kihelkonna küladest tänases Vinni vallas. Edasises töös keskenduti just nendest küladest pärit museaalide kirjeldamisele. Ülevaade Simuna kihelkonna naise rahvarõivastest on antud samuti üksikesemete kaupa koos fotode ja kirjeldustega. Peatüki lõpus on näited Simuna kihelkonna rõivastest 1957 ja 2019. aastal (Vinni Vallamuuseumi fotokogu) ning neiu rõivastest ja kirivöödest (M.Varblase erakogu)

Kõigil illustratsioonidel on viited, nii et neid on vajadusel võimalik muuseumide andmebaasidest ja kogudest leida. Infomaterjal on kokku pandud eesmärgiga olla abiks nii õpetajatele, huvilistele kui ka Vinni valla kultuuritöötajatele rahvarõivaste eksponeerimisel ja muuseumite eksponaatide tekstide koostamisel.

Muuseumivarade olulisus

Vinni vallas ja valla endiste kihelkondade kohta on väga palju ajalooliselt väärtuslikke materjale, mis valdade ühendamise ja tekkinud segaduse tõttu seisavad ja võivad hävida. Eesti on väike riik, mille ajalugu on väga oluline säilitada ja hoida. Seetõttu on oluline leida lahendusi, kuidas efektiivselt ja innovaatseliselt eksponeerida ja säilitada olemasolevaid materjale.

2. Tegevuste rakendamine

Projekti esialgne eesmärk oli töötada välja lahendusi muuseumide vara eksponeerimiseks ja erinevatele sihtrühmadele suunatud võimalikke tegevusi, sh muuseumipedagoogika, mida saaks muuseumides läbi viia ja külastajatele pakkuda.

Eesmärk muutus seoses eriolukorraga. Muuseumide vara eksponeerimine ei olnud liikumispiirangute tõttu võimalik. Samuti ei saanud me tegeleda Vinni valla ajalugu sisaldavate DVD-dega. Eriolukorrast tulenevalt keskendusime Vinni valla kahe ajaloolise kihelkonna rahvarõivaste kohta materjali koostamisele ning väga väheste fotode eksponeerimisele infomaterjalis.

Lõpptulemusena valmis kirjalik kokkuvõte Viru-Jaagupi ja Simuna kihelkonna rahvarõivastest ning õppematerjalid lasteaiale, I ja II kooliastmele, mis on kasutatavad ka muuseumipedagoogika läbiviimisel.

Sihtgrupid:

- 1) Vinni valla elanikud, kes on huvitatud kodukoha pärandkultuurist;
- 2) Vinni valla haridusasutuste (Vinni-Pajusti Gümnaasium, Muuga-Laekvere Kool, Ferdinand von Wrangelli nimeline Roela Lasteaed-Põhikool, Tudu Kool) õpetajad ja õpilased;
- 3) Pärimuskultuuri/rahvariiete huvilised üle Eesti;
- 4) Vinni valla muuseumid.

Projekt hõlmas järgnevaid tegevusi:

1. Informatsiooni kogumine:
 - Vinni valla Simuna ja Viru-Jaagupi kihelkondade rahvariiete taust ja ajalugu. Valisime kaks peamist Vinni vallaga seotud kihelkonda.
 - Sihtgrupid ehk kellele ja mis suunitlusega materjale koostada. Sõelale jäid peamiselt haridusasutused, kellele võiks kõige rohkem meie koostatud info- ja õppematerjalidest kasu olla.
 - Õppekavade osas uurisime, milliste õppekavade osadega teemad võiksid haakuda.
2. Eesmärgi seadmine toetudes kogutud infole. Keskendusime Simuna ja Viru-Jaagupi kihelkonna rahvarõivaste kohta info koondamisele ja õppematerjali koostamisele.

3. Tegevuskava tugines püstitatud eesmärgi saavutamisele.
4. Erinevate ideede kogumine ja ülesannete jagamine. Ülesannete jagunemist vt 5. punkt.
5. Lahenduste leidmine/ideede arendamine.
 - Koondmaterjal - Viru-Jaagupi kihelkonna materjalide kogumine ja PowerPoint esitlus - Kristin Jakobson; Simuna kihelkonna materjalid ja kahe kihelkonna ühtse dokumendi loomine - Merle Varblane.
 - Õppevahendid ja mängud. Lasteaed - Valeria Liigsoo; I kooliaste (1.-3.kl) - Hanna-liisa Ott; II kooliaste (4.- 6.kl) - Kadri Laanemaa.

6. Ideedest lahendusteni. Väljavalitud teemade juurde jäime seetõttu, et esialgu planeeritud tegevusi (muuseumivarade reaalne eksponeerimine, DVD-de ja fotode koondamine, kirjeldamine ja eksponeerimine) ei saanud eriolukorra tõttu läbi viia. Otsustasime keskenduda olemasoleva info koondamisele ja selle põhjal õppematerjalide koostamisele.

- Kogutud materjalide ja ideede analüüs ja teostus. Materjalid ja ideed koondasime ühisesse Google Drive keskkonda ning analüüsiprotsess toimus Messengeri videokõnedes, kus arutlesime koostatud materjalide üle. Materjalid sisaldasid tekste ja fotosid Viru-Jaagupi ja Simuna kihelkondade kohta; infot õppekavade kohta (lasteaia ja põhikooli õppekavad), muuseumikorraldusega seotud dokumendid ja seadused.
- Tegevuskava koostamine ja täiendamine toimus samuti ühiste arutelude käigus eelpoolmainitud keskkondi kasutades.
- Esitluse koostamine oli ühistöö, mis toimus läbi Google Presentation'i ja videokõnede kasutamise.

7. Meediakajastus.

- Artikkel Vinni valla infolehte "Koduvalla sõnumid" - koostaja Kristin Jakobson

8. Projekti esitlemine.

Elu projekti „Ainelise ja vaimse kultuuripärandi säilitamine ja kasutamine Vinni valla näitel“ lõpptulemusena soovime esitleda:

- materjali Viru-jaagupi ja Simuna kihelkonna rahvarõivastest;

- õppematerjale lasteaiale, I ja II kooliastmele.

Eesmärgini liikumisel tegime selle nimel tööd nii individuaalselt kui ka rühmas. Kasutasime omavahel suhtlemiseks erinevaid meediume (Zoom, Hangouts, Messenger, e-mail) ning kohtumisi. Kõik rühmaliikmed said oma tegevusvaldkonna, millega põhjalikumalt tööd teha. Jagasime omavahel mõtteid, pidasime kinni kokkulepitud tähtaegadest, otsisime erinevaid infokanaleid ning jagasime saadud infot üksteisega.

3. Projektiga seotud sidusrühmad

Asutused ja huvirühmad

Vinni vallas asuvad: Vinni vallavalitsus, Vinni vallavolikogu, Vinni Vallamuuseum, Viru-Jaagupi muuseum, Vinni-Pajusti Gümnaasiumi koolimuuseum, Põlula koolimuuseum, Kadila ajalootoad, Vinni-Pajusti Gümnaasium, Tudu kool, Muuga-Laekvere kool, Ferdinand von Wrangelli nimeline Roela Lasteaed-Põhikool, Vinni Lasteaed Tõruke, Pajusti lasteaed Tõrutõnn, Kulina lasteaed, Põlula Kool- Ulvi lasteaed, Muuga-Laekvere kooli lasteaed, Vinni valla noortevolikogu, MTÜ Roela Noortemaja, MTÜ Vinni Valla Noored. Vinni vallaga seotud ajalehed ja muud meediakanalid.

Muud: Tallinna Ülikooli haridusteaduste-, ühiskonnateaduste- ja humanitaarteaduste instituudid, lasteaiad ja üldhariduskoolid üle Eesti.

Uuritud on Vinni vallavalitsuse ja vallavolikogu liikmete ning asjast huvitatud kogukonnaliikmete ootusi projektile. Meie koostöö toimub Vinni vallavalitsuse ja vallavolikogu liikmetega. Koolid saavad antud projektist päris palju kasu. Nimelt tekib neil võimalus oma õpilastele näidata ning rääkida Vinni valla ajaloost. Näidata saab Vinni valla rahvariideid- tutvustada Vinni valla pärimuskultuuri läbi loodud õppematerjalide ja infokogumi.

4. Teaduspõhisus

Teadmised ja andmed Vinni valla rahvarõivaste kohta pärinevad Kersti Loite materjalidel, kes on uurinud põhjalikult Virumaa rahvarõivaid (2012, 2015, 2017) ning Eesti Muuseumide Veebivärvast. Lisaks on kasutatud teost “Eesti rahvarõivad”, mille autorid on Melanie Kaarma ja Aino Voolmaa.

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas on valdkond “Mina ja keskkond”.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 3) väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;

Valdkonna *Mina ja keskkond* sisu:

1. sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldnimelikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;

Riigi Teataja. (2008).

“Põhikooli riikliku õppekava” lisa 5 (ainevaldkond “sotsiaalsed”) on välja toodud järgmised punktid:

1. Läbiva teema „Kultuuriline identiteet” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab oma kultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

2. Väärtushoiakute kujundamine ja maailma kultuurilise mitmekesisuse teadvustamine. Paljudes ainetes tutvutakse erinevate kultuuridega ning toetatakse kultuurilise ja sotsiaalse identiteedi kujunemist (kunstid, eesti keel ja kirjandus, võõrkeeled, ajalugu ja ühiskonnaõpetus, geograafia, käsitöö ja tehnoloogia, kehaline kasvatus). Kunstide kaudu saab eriti hästi teadvustada kultuuridevahelist dialoogi ja loovust nüüdisühiskonna innovatsiooni allikana.

Mõned punktid I kooliastme õpitulemustest:

- 1) väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- 9) teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;

Sotsiaalainetes käsitletav teema: “Mina ja kodumaa”. Antud teema puhul õpilase oodatavad õpitulemused:

- 3) nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid;
- 4) kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid;
- 5) väärtustab oma kodumaad.

Riigi Teataja. (2011).

Innove 5. klassi ajaloo ainekavas on välja toodud järgmised õpitulemused:

- 1) kirjeldab rahvariiete osi ja nende kujunemise lugu;
- 2) tunneb rahvakalendri tähtpäevi ning nende traditsioone;
- 3) võrdleb endisaega ja tänapäeva.

Innove. (2016).

5. Interdistsiplinaarsus

Projekti “Ainelise ja vaimse kultuuripärandi säilitamine ja kasutamine Vinni valla näitel” eesmärgi saavutamiseks kasutame haldus- ja ärijuhtimise teadmisi, kuna koostööd tuleb teha näiteks kohaliku omavalitsusega. Olulised on teadmised avalikust haldusest, samuti turundusest. Meie grupis on kunstiteraapia ja mitmeid eripedagoogika üliõpilasi. Koondasime erinevate erialade teadmisi, muuhulgas ka selleks, et välja pakkuda loovaid ideid, kuidas loodud õppevahendeid erivajadustega õppijatele kohandada. Ülesanded on koostatud mõttega, et need oleksid õpetajatele ja juhendajatele kergesti kohandatavad, ilma, et sisu peaks suuresti muutma. Juhendajate näol tegime koostööd humanitaarteaduste- ning ühiskonnateaduste instituudiga.

Eesmärgist lähtuvalt vajame kõikide üliõpilaste teadmisi, et töö oleks ühtne tervik - et saaksime välja pakkuda ideid ja lahendusi, vajame teavet avalikust halduskorraldusest, erinevatest seadustest ja eeskirjadest, samuti pedagoogikast, eripedagoogikast ning muuseumipedagoogikast.

6. Projekti ajakava

Grupp jagab materjale nii Google Drive'i keskkonnas kui ka Facebookis moodustatud grupis. Kõik läbiviidud ülesanded põimitakse suureks ühiseks projektiks. Kõik grupiliikmed räägivad omavahel läbi ka individuaalselt koostatud ülesanded ning peavad ülesannete osas nõu.

Ülesanne/tegevus	Tähtaeg	Vastutaja(d)
Teabematerjali kogumine rahvariiete kohta	27.märts 2020	Merle, Kristin
Füüsilised ja virtuaalsed kohtumised.	märts-mai 2020	Valeria, Hanna-Liisa, Merle, Kristin, Kadri
Õpetajatele õppematerjalide koostamine	30.aprill 2020	Valeria, Kadri, Hanna-Liisa
Kogum rahvariiete taustast, fotod Simuna ja V-Jaagupi rahvarõivastest (koostöö Vinni Vallamuuseumiga)	30.aprill 2020	Merle, Kristin
Aruande koostamine	10. mai 2020	Valeria, Hanna-Liisa, Merle, Kristin, Kadri
Projekti tegevuste ja tulemuste esitlemine	19. mai 2020	Valeria, Hanna-Liisa, Merle, Kristin, Kadri

7. Soovitused ja suunad ELU projektiga jätkamisel

Projekti “Ainelise ja vaimse kultuuripärandi säilitamine ja kasutamine Vinni valla näitel” jätkuprojekti loomisel oleks tarvis hakata tegelema kitsamalt rahvariiete eksponeerimisega reaalselt muuseumiruumides. Selleks ajaks võiks olla olemas vastavad tingimused, milles rahvariideid säilitada ja eksponeerida, et üliõpilased saaksid hakata tegutsema eksponaatide ettevalmistamise ja näiteks tutvustavade tekstide loomisega. Tekstide loomisel saaks kasutada meie kogutud koondmaterjali. Lisaks võiks ka juurde tuua muuseumipedagoogika programmi loomise Vinni valda. Selle puhul saab kaasata nii koondmaterjali kui ka meie loodud õppematerjale. Soovitame Vallal enne avalikku kasutamist kontakteeruda eriala spetsialistiga, näiteks etnoloog, kes kontrolliks meie loodud koondmaterjali faktipõhisuse üle.

Kõigele lisaks oleks järgnevas projektis ka ehk võimalus tegeleda DVD’ega, mis meil jäid eriolukorra tõttu kõrvale.

8. Muu

Koostatud õppematerjalid:

Lasteaed

Koostanud Valeria Liigsoo

<https://docs.google.com/document/d/1f59hUZJi8mHH6gavrnSChSbBOJUWi4CHIE63vMQXYYk/edit?usp=sharing>

I kooliaste

Koostanud: Hanna-Liisa Ott

<https://drive.google.com/file/d/10yvaQh-LhMnRF5pXcDHh9JSsKSn1HSiW/view?usp=sharing>

II kooliaste

Koostanud: Kadri Laanemaa

https://docs.google.com/document/d/1CdIQd-c_phL5INuiyFgR3nJ2ino90ra0/edit#

Infokogum “Virus-Jaagupi ja Simuna kihelkonna rahvarõivad”

Koostanud Kristin Jakobson ja Merle Varblane

<https://drive.google.com/file/d/136t0arHv3hKIgut5UGOTWbsytV2al4NE/view?usp=sharing>

Kasutatud kirjandus

Riigi Teataja. (2008). *Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava*. Loetud aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>.

Riigi Teataja. (2011). *Põhikooli riiklik õppekava LISA 5*. Loetud aadressil: https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/1140/1201/1001/VV1_lisa5.pdf#.

Innove. (2016). Ajalugu. 5.klass. Loetud aadressil: https://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/sites/6/2016/08/ajalugu_5.-kl_1_puhas.pdf.